

Guolástanlobiid guoskevaš guvllolaš dihtomeriin Ohcejoga gielddas jagi 2023.

Deanu čázádaga luosa ja dápmoha goargŋunguovlluid guoskevaš sierra lobiid dihtomeriin Ohcejoga gielddas jagi 2023.

Addojuvvon Vandas 17.2.2023.

Mearrádus

Meahciráđdehus lea nannen dán mearrádusas guvllolaš guolástanlága 5 §:s oaivilduvvon guollebivddu guoskevaš dihtomeriid ja luosa ja dápmoha goargŋunguovlluid sierralobiid dihtomeriid Ohcejoga gielddas. Dihtomearit gusket Meahciráđdehusa hálddašan stáhta čáhceviidodagaid geavaheamis guolástussii. Nannejuvvon dihtomearit galget čuvvojuvot mieđihettiin lobiid dahje attedettiin muđuid guolástanvuoigatvuođaid.

Guolástanlága 10 §:a 1 momeantta mielde Eanodaga, Anára ja Ohcejoga gieldda olbmui lea vuoigatvuohta oazžut persovnnalaš nuvtá guolástanlobi ovdalis máinnašuvvon gielddain lean stáhtii gullevaš čáhceguovlluide. Guolástanlága 10 §:a 2 momeantta mielde Eanodaga, Anára ja Ohcejoga gieldda olbmui lea vuoigatvuohta lotnut Meahciráđdehusas persovnnalaš áigodatlobi, mii addá vuoigatvuođa Meahciráđdehusa ásahan lohpeeavttuid siste vuoggabivdui olbmo ruovttugielddas lean stáhtii gullevaš Deanu ja Njávdáma, Doallánjoga ja Báhcaveaji, Durdnos- ja Ovnnesjoga čázádagaid luosa ja dápmoha goargŋunguovlluin.

Dát gieldda olbmuid áigodatlobi oassi lea vuhtiiváldon guvllolaš oanehisáigge lohpejándordihtomeriid meroštallama ja nannema oktavuodas. Dihtomearit leat sirrejuvvon lohpeguovlluid bokte. Luosa ja dápmoha goargŋunguovlluid dihtomearri meroštallan vuodđuduvvá guolástanlága 10 §:a 3 momentii: "Árabut 2 momeanttas oaivilduvvon luosa ja dápmoha goargŋunguovlluin dáhpáhuvan guollebivddus oassi várrejuvvo mieđihuvvot Meahciráđdehusas addojuvvon lága 18 §:a 2 momeanttas oaivilduvvon guvllolaš guollebivdodihtomearriin."

Guvllolaš guolástanlobiid oasil mearrádusas leat sirrejuvvon stággobivddu ja bivddusguolástusa, guoskevaš guvllolaš dihtomearit. Luosa ja dápmoha goargŋunguovlluid dihtomearit leat sirrejuvvon gielddaid ja lohpeguovlluid mielde. Dihtomearit leat almmuhuvvon lohpejándorin ja áigodatlohpín.

Dihtomearremearrádusas ovdan buktojuvvon lohpeguovlluid lohpearrit ja guollebivddu ordnen lea giedáhallon Ohcejoga gieldda guovdu lean ráđđádallangottis 11.11.2022 ja 8.2.2023, maid cealkámušat leat girjejuvvon čoahkkinbeavdegirjái. Ráđđádallangottiid bargun lea ee. giedáhallat stáhta eana- ja čáhceguovlluid ja daidda gullevaš luondduresurssaid suvdilis ávkkástallama ja dikšuma (láhka Meahciráđdehusas 234/2016 39 §).

Sámedikkis addojuvvon lága (974/1995) 9 §:s oaivilduvvon ráđđádallangeatnegasvuođa vuodul virgeoapmahaččat ráđđádallet sámedikkiin buot sámiid ruovttuguovllu guoskevaš viiddis ja mearkkašahtti doaibmabijuin. Ráđđádallangeatnegasvuođa ollašuhttimin áššáigullevaš virgeoapmahaš galgá várret sámediggái vejolašvuođa gullojuvot ja ráđđádallot áššis. Sámedikkis addojuvvon lága (974/1995) 4 §:a mielde sámiid ruovttuguovlluin oaivildit Eanodaga, Anára ja

Ohcejoga gielddaid ja Soađegili gieldda lean Sámi bálgoša guovllu. Dihtomearremearrádusas lea gevojuvvon 5.12.2022 ráđđádallan Meahciráđđehusa ja Sámedikki gaskka. Lassin dihtomearrádusas lea bivdojuvvon 25.10.2022 cealkámuš Nuortalaččaid siidačoahkkimis nuortalašlága (253/1995) 56 §:a vuodul.

Meahciráđđehusa mearrádusain (MH 7038/2022/08.02.00) 23.12.2022 ásahedje guolástandihtomeriid Eanodaga ja Anára gielddaid bokte. Guladettiin Ohcejoga ráđđádallangotti ja Sámedikki, Meahciráđđehus guđii dihtomeriid Ohcejoga bokte gv. mearrádusain nannekeahtá. Dáinna mearrádusain nannejuvojit dihtomearit ovddit mearrádusa mielde maiddá Ohcejoga meahcceguovllu (1574) lobiid, Ohcejoga duottarčáziid bivdduslobiid ja Deanu čázadaga luosa ja dápmoha goargŋunguovlluid sierra jándorlobiid bokte.

STÁGGOBIVDOLOBIT (EAI GUOSKKA GIELDDA OLBMUID NUVTTÁ GUOLÁSTANLOBI)

Stággobivdodihhtomearit lohpeguovlluid guovdu jahkái 2023

Gielda	Lohpeguovlu	Lohpejándoriid ja áigodatlobiid mearri jahkásaččat
Ohcejohka	1574 Ohcejoga meahcceguovlu	4000 jdr ja 200 st.

BIVDDUSLOBIT (EAI GUOSKKA GIELDDA OLBMUID NUVTTÁ GUOLÁSTANLOBI)

Bivdduslohpedihtomearit Ohcejoga gielddas jahkái 2023

Gielda	Lohpeguovlu	Bivddusovttadagaid mearri
Ohcejohka	Ohcejoga duottarčázit	100 sáimma (eanemustá 4 sáimma/lohpi)

LUOSA JA DÁPMOHA GOARGŊUNGUOVLLUID GUVLLOLAŠ LOBIID DIHTOMEARIT GUOLÁSTANLÁGA 10 § 2 MOMEANTTAS OAIVVILDUVVON ČÁZÁDAGAIN (EAI GUOSKKA GUOLÁSTANLOBIID, MAT VUVDUJUVOJIT GIELDDA OLBMUIDE)

Luosa ja dápmoha goargŋunguovlluid guollebivddu dihtomearit lohpeguovlluid guovdu jahkái 2023.

Gielda	Lohpeviidodat	Lohpejándoriid mearri jahkásaččat
Ohcejohka	1571 Veahčajohka	100 jdr
Ohcejohka	1572 Ohcejohka Geavojávrrri rádjai	180 jdr

Luosa ja dápmoha dakkár goargŋunguovlui gullevaš lohpeguovlui dahje dan oassái, mas lea eiseválddi nannen dahje lánkaásaheapmái vuodđuduvi guolástangiellidus dahje guolástanráfáidahttin, dohko eai miediuhuvo sierra lobit guolástangildosa dahje -ráfáidahttima fámus leahkima áiggis. Lobiid miediheami sáhtá ráddjet maiddá guollešlájaid hedjonan dili dan gáibidettiin. Goargŋunguovlluid ráját sáhttet dárkkistuvvot ovdamearkan ođđa dutkandieđu dahje goargŋunguovlomuddema duogábealde lean suodjalandárbbuid dan doarjjodettiin.

Lohpeguovlluid sánalaš válddahallamat ja kárttat čázadatguovlluid guovdu leat buktojuvvon ovdan mildosis 1. Lohpeguovlluid kárttat ja guovlluguovdasaš govvádusat buktojuvojit ovdan Meahciráđđehusa rektikartta.fi ja eräluvat.fi -bálvalusain. Lohpeguovlluid rájaid meroštallamis leat heivehan Deanu čázadatguovllus dan oalgečáziid luosa ja dápmoha goargŋunguovlluid, mat leat meroštallon guolástannjuolggadusas.

Ákkastallamat

Dát dihtomearremearrádus vuodđuduvvá meahciráđđehuslága 18 §:ii (guolástanlobiide guoskevaš guvllolaš dihtomearit) ja guolástanlága 5 §:ii ja 10 §:ii (luosa ja dápmoha goargŋunguovlluide mieđihanláhkáii lean guvllolaš guolástandihtomearit) sihke maŋjeleappos ovdan buktojuvvon eará seađusvuđđui dan láhkáii, ahte guolástanlága 1 § ulbmil ollašuvvá Meahciráđđehusa hálddašan stáhta čáhceviidodagain Ohcejoga gielddas.

Dihtomearremearrádusas báikkálaš guollebivdu lea váldon vuhtii ja sáme kultuvrra hárjeheapmi sámiid ruovttuguovllus lea dorvvastuvvon maiddáii guolástanordnemiid hárráii fámus lean, guollebivddu mudden, lágaid ja ása husaid mielde. Ohcejoga gielddas ássán olbmui lea vuoigatvuohta nuvtá lohpaí ruovttugielddaset gullevaš stáhta čáhceguovlluin guolástanlága 10 §:a mielde. Sis lea vejolaš bivdit guoli nuvtá stákkui ja bivdosiiguin earret luosa ja dápmoha goargŋunguovlluid. Luosa ja dápmoha goargŋunguovlluide gieldda olbmui lea vejolašvuohta lotnut áigodatlobi. Dát áigodatlobit leat váldon vuhtii guovlluid eará dihtomeari meroštalladettiin.

Gávppálaš guollebivdui ja guollečáziid láigoheapmáii guoskevaš mearrádusat dahkkojit meahciráđđehuslága 18 § 3 momeantta mielde virgeolmmošmearrádussan, dalle daidda ii sierra dárbbas nannet guvllolaš dihtomeari. Gávppálaš guollebivdu gullá guolástanlága 10 §:s oaiivilduvvon Davvi-Sámi guolástanlohpáii. Davvi-Sámi nuvtá guolástanlohpáii vuoigadahtton olbmos lea ovdasadji go mieđihuvvojit lobit gávppálaš guollebivdui stáhta čáziin Eanodaga, Anára ja Ohcejoga gielddain.. Lohpemearrádusa fámus Leahkin gáibida fámus lean Meahciráđđehusa guollebivddu dihtomearremearrádusa.

Meahciráđđehus lea dihtomeriid nannedettiinis váldán vuhtii guolástanvuoigatvuođaid, mat vuodđuduvvet láhki ja oamastanvuoigatvuhtii ja daidda buohtastahtti vuoigatvuođaide Meahciráđđehusa hálddašan eanan- ja čáhceviidodagain. Dákkáraš vuoigatvuođat leat ee. guolástanlága 7 § mielde oaggun, oaggun jienja alde ja vuoggaguolástus, guolástanlága 41 § ja 45 § addin fápmudusain mieđihuvvon guolástanlobiiguin guolásteapmi sihke guolástuslága 10 §:s oaiivilduvvon Eanodaga, Anára dahje Ohcejoga gielddas fásta orru olbmo nuvtá lohpi guolástussii namuhuvvon gielddaid stáhta čáhceviidodagain sihke guolástanlága 6 §:s oaiivilduvvon sierravuđot guolástanovddut stáhta čáhceviidodagain. Dihtomearit leat nannejuvvon nu, ahte namuhuvvon vuoigatvuođat eai loavkiduvvo. Dát dáhpáhuvvá várrogasvuođaprinsihpain sihke ollašuvvan lohpevuodimis ja -geavadiin hápmahuvvan vásáhusaid vuodul. Guolástanlága 7 §:s oaiivilduvvon guolástanlosáduš (oaggun, jienja alde oaggun, vuoggaguolástus guollenáliiddikšunmávssu vuodul), guolástanviidodagain lea váldojuvvon vuhtii dihtomeriid meroštallamis Luondduriggodatguovddáža čoaggin guolástan- ja sálašdieđuid vuodul guolástanviidodagaid guovdu (Eskelinen & Mikkola 2019). Dihtomeriid meroštallamis leat dasa lassin váldán vuhtii sálašmáhahagaid, maid guolásteaddjit leat sádden Meahciráđđehussii.

Dihtomeriid meroštallamis vuhtii váldon sierravuđot guolástanovddut

Meahciráđđehusa dihtomeriid meroštallamis leat vuhtiiváldon guolástanlága 6 §:s oaiivilduvvon sierravuđot guolástanovddut stáhta čáziin guolástanlága 43 §:s ja 44 §:s ása huvvon vugiin.

Guolástanlága 43 §:s oaiivilduvvon sierra guolástanovdoguovlluid oasis suvdilis guolásteami eanemus mearri lea vuhtiiváldon máinnašuvvon paragrafa 2 momeantta mielde. Momeanttas ása huvvo, ahte stáhtii gullán čáhceviidodagas lea sierra guolástanovdoguovllus guolástanvuoigatvuohta juohkása nu, ahte bealli guolástanovdoguovllu suvdilis guolásteami eanemus mearis gullá stáhtii ja bealli sierravuđot guolástanovdduid osolašgiddodagaide earret Anárjávrris, gos stáhtii gullet guokte goalmmátoasi ja sierravuđot guolástanovdduid osolašgiddodagaide okta goalmmátoassi suvdilis guolásteami stuorámuš mearis. Guolástanlágas mearriduvvon sierraákkalaš guolástanvuoigatvuohta ii eastte dán dihtomearremearrádusas oaiivilduvvon guollebivddu maiddáii guolástanviidodagain,

gieldda olbmuid hárbjehan guollebivddu, nuortalaččaid guollebivddu nuortalašguovllus, almmolaš guollebivddu guolástanlága eaktudan suvdilis ávkkástallama mielde.

Guolástanlága 44 §:s oaivilduvvon sierra guolástanbáikkiid oasil suvdilis guolásteami eanemus mearri lea vuhtiiváldon máinnašuvvon paragrafa 1 momeantta mielde oppalohká guolástanovddu hálddašeddjiide gullevažžan.

Dihtomearremearrádusa bistin

Dát mearrádus lea dahkkon 1-jahkásažžan jahkái 2023. Jagi 2022 alimus rievtti rihkusáššiid ovdamearrádusas leat váldon bealli sápmelaččaid guolástanvuoigatvuhtii. Sámedikkiin gevnon ráđđádallamiin 5.12.2022 sohppojuvvui, ahte jagi 2023 áigge Meahciráđđehus ráđđádallá Sámedikkiin om. ovdamearrádusaid vuhtiiváldinvejolašvuodain ja -ákkain dihtomearremearrádusa ollašuttima oktavuodas.

Luosa ja dápmoha goargjinguovlluid lohpedihtomearit stáhta čáziin čázadagaid guovdu

Dihtomeari bidjan čázadagaid guovdu doarju guolástanlága 10 § 2 momeanttas máinnašuvvon guovddáš johttiguollečázadagaid guollebivddu ordnema johttiguollenáliid dorvasteaddji suvdilis vugiin nu, ahte luossa- ja dápmotnáliid sierralágan dilil váldojuvvojit vuhtii. Dihtomeariid meroštallan vuodđuduvvá buoremus dieđalaš dutkan- ja čuovvundihtui mii lea geavaheamis dahje dieđalaš árvoštallamii dan čázadaga luossa- ja dápmotnáliid dilis, čázadaga veajetbuvttadanvejolašvuodain ja ulbmillaš godđonáli sturrodagas sihke guolástandeattus. Lohpejándorat leat meroštallojuvvon ja čuozihuvvon čázadagaid siste váldimiin vuhtii čázadagaid árvoštallon buvttadannávcca ja guollenáliid lunddolaš eallingierdu. Goargjinguovlluin stáhta čáziin lean sierra guolástanovdoviidodagaid sierravuđot guolástanovddut leat váldon vuhtii dihtomeariid meroštallamis ja čuoziheamis.

Eará čáziid stággobivdolohpedihtomearit ja bivddusguolástanlohpedihtomearit stáhta čáziin

Dihtomearremearrádusain meroštallo guvllolaččat Meahciráđđehusa vuovdin stággobivdo- ja bivddusguolástanlobiide vuodđuduvvi guollebivddu ordnema almmolaš linjen ja mearri guovlluid mielde. Dihtomeari ásaheapmi čázadagaid guovdu doarju guolástanlága 1 § ulbmila ordnet guolleriggodagaid geavaheami ja dikšuma suvdilis vugiin nu, ahte guollenáliid lunddolaš eallingierdu ja guolleriggodagaid mánggabealatvuolta vuhtiiváldojuvo.

Bivdduslohpedihtomearri gokčá bivddusguolástusa Meahciráđđehusa lobiiguin.

Bivdduslohpeguovlluin dáhpáhuvan gávppálaš guollebivdu lea váldon vuhtii dihtomeariid meroštallamis. Juos bivdduslohpeguovlluin báhcá jahkasaš bivdduslohpedihtomearri geavatkeahhtá, sáhhtá guollečáziid dikšuma ja gávppálaš guollebivddu ovddideami várás dihtomeari dárbbu mielde geavahit maiddá gávppálaš guollebivdui ja nuppegežiid.

Guolleriggodagaid suvdilis geavaheapmi ja guollebivddu stivren ja mudden

Suvdilis guollebivddu eanemus mearri lea meroštallojuvvon buoremus oažžumis lean dieđu vuodul. Meroštallamis leat ávkkástallan Davvi-Sámi čázadagaide guoskevaš dieđalaš dutkan- ja čuovvundieđuid sihke várrugasvuoda vuodđojurdaga ja Meahciráđđehusa guolástanlohpevuovdimis ja -geavadagain čoggon vásáhusa. Lohpedihtomeariid meroštaladettiin leat ávkkástallan Luondduváriidguovddáža čoaggán sálašdieđuid luosa ja dápmoha goargjinguovlluin. Ohcejoga gieldda olbmuid áigodatlobiid oassi (guolástanláhka 10 §2 momeanta) lea váldon vuhtii guovlluid guovdu oanehisáigodaga lohpejándordihtomeariid meroštaladettiin ja nannedettiin. Árvoštallan áigodatlobiiguin dáhpáhuvan guolástandeattus vuodđuduvvá eanaš jagiid 2017-2021 lohpevuovdima ollašuvvamii árvoštallojuvvon guolástandeaddagii, mii lassána gieldda olbmuid guollebivddu bokte.

Luosa ja dápmoha goargnanguovlluid ja stággo- ja bivddusguolástusa dihtomeriid nannedettiin lea dasa lassin leamaš vuodđun dat, ahte guolástettiin geahččaluvvo guolástanlága 1 § mielde dorvvastit guolleriggodagaid suvdilis ja mánggabealat buvttadeami, guollenáliid lunddolaš eallingierddu ja guolleriggodagaid ja eará čáhceluonddu mánggabealatvuoda ja suodjaleami ja ahte guollenálii ávkástallo jierpmálaš vuoduin ja váldojit vuhtii guolleekonomalaš beliid.

Deanu oalgečáziid buohta dihtomeriid rehkenastimis leat atnán ávkin guhkes áigegaskka sálašmeriid (1976-2021) ja ovddit gieldda olbmuid nuvttá guolástanlobiiguin ollašuvvan guollebivddu meari. Lohpejándorat leat rehkenastojuvvon ja čujuhuvvon Deanu čázádatguovllu siste váldimiin vuhtii čázádaga dalá buvttadannávcca ja guolleváriid lunddolaš eallingierddu. Luossanáliid dikšunplána boahdá boahttevuodas stivret stáhta čáziid ávkástallama. Smávit oalgečáziid guollenáliid dilis, guolástandeattus ja sálašmeriin eai leat oažžumis doarvái dárkilis dieđut, nuba daidda eai vuovdde lobiid oppanassiige várrugasvuodaprinsihpa mielde.

Geavu luonddumeahcis guolástusas mearriduvvo muhtun stáhta oamastan guovlluide vuodđuduvvon álbmotmehciin ja luonddumehciin (18.12.1981/923) addojuvvon ásahusa 6 paragrafas, man mielde Geavu luonddumeahcis guollebivdu lea lobálaš báikkálaš olbmuide. Dáinna njuolggadusain stáhta doaibmaváldi ráddjejuvvo nu, ahte guolástanlobiid sáhtta mieđihit dušše báikegottálaččaide. Áigodahkii 2023-2025 Gevui eai mieđit oanehisáigge jándorlobiid. Ohcejoga gieldda olbmuide mieđihuvvojit gieldda guovdu lean áigodatlobit (guolástanláhka 10 § 2 mom).

Davvi-Sámi gieldda olbmuid vuoggabivddu (guolástanláhka 10 § 2 mon.) áigodatlobiiguin dáhpuhuvvan guollebivdu mearriduvvo lohpeeavttuiguin, mat leat sálašdihtomearit guolásteaddji guovdu, sálláša raporterengeatnegasvuolta ja earát almmolaš ja lohpeguovllu guovdu lean ráddjehusat. Dávisteaddji ovttaskas áššiid guollebivddu stivren čáhceguovllu guovdu ja mudden gullá maiddái vuvdojuvvon oanehisáiggi stággobivdolobiide, maid dihtomearit leat nannejuvvon dán mearrádusas. Sálašraporeteremii gullevaš oppalašeaktu guoská buot mieđihuvvon lobiide. Meahciráđđehusa guolástanlobit eai atte vuoigatvuoda bivdit ollásit láigohuvvon čáziin, guollešaddadan- dahje eará ráfáidahtton čáziin.

Gáldut

Eskelinen, P. & Mikkola, J. 2019. Vuoggabivdu guolledoalloguovlluin. Luonddusuorge- ja biodoalu dutkan 75/2019. Luondduriggodatguovddáš. Helsset. 30 s.

Láhkačuoggát

Láhka Meahciráđđehusas (234/2016), 5 §, 18 §, 39 §

Guolástanláhka (379/2015), 1 §, 5 §, 6 §, 8 §, 10 §, 41 §, 43 §, 45 §, 63 §§

Láhka sámedikkis (974/1995), 4 §, 9 §

Nuortalašláhka (253/1995), 9 §

Ásahus muhtun stáhta oamastan guovlluide vuodđuduvvon álbmotmehciin ja luonddumehciin (18.12.1981/932)

Nuppástusohcan

Dán mearrádussii duhtameahttun oažžu ohcat dasa váidimiin nuppástusa Davvi-Suoma hálldahusrievttis dađi mielde go hálddašantláhkameannudanlágas (808/2019) mearriduvvo.

Váidinčujhus lea mielddusin.

Mearrádusa ollašuttin

Dát mearrádus sáhhtá ollašuhthtojuvvot nuppástusohcamis fuolakeahtta.

Nuppástusohcaneiseváldi sáhhtá goitge gielddit mearrádusa ollašuhhtima.

Ákkastallamat: Mearrádusa ollašuttin addá vejolašvuoda bivdodoallohoavdda guolástanlobiid guoskevaš mearrádusdoaimmaválddi delegerema (Meahciráđđehusláhka 18 § 3 mom), mii lea lohpevuoddima ollašuhhtima deahtalaš gáibádus. Lassin mearrádusa ollašuhhtimiin sihkkarastit guolleváriid suvdilis ávkkástallama ovddit dihtomearremearrádusa nogadettiin 31.12.2022.

Mearrádusa diehtunaddin

Dát mearrádus addojuvvo diehtun almmolaš diehtunaddima bokte. Mearrádus lea oaidninláhká 27.3.2023 rádjái Meahciráđđehusa Avvila bálvalanbáikkis (Sairaalantie 3 B, 99800 Avvil), Meahciráđđehusa Davvi-Sámi luondduguovddáš Siiddas (Inarantie 46, 99870 Anár) sihke Meahciráđđehusa www.eräluvat.fi-siidduin. Áššegirjji oaidninláhká bidjamis almmuhuvvo virggálaš bláđis sihke dasa lassin čuovvovaš aviissain: Helsingin Sanomat ja Lapin Kansa.

Bivdodoallohoavda

Jukka Bisi

Guollebivddu njunuš áššedovdi

Olli Urpanen

Lohpeguovllut čázádagaid mielde

Čázádat (lohpeguovllu nr)	Lohpeguovlluid ráját
Deanu čázádat	
Ohcejohka (1572)	Ohcejohka Deanus Geavojávraí
Veahčajohka, Váišjohka (1571)	Veahčajohka Deanus Veahčajávraí

Luosa ja dápmoha lohpeguovllut Deanu, Njávdáma, Doallána, Báhčaveaji ja Durdnos- ja Ovnnesjoga čázádagain (nummirat čujuhit Meahciráđđehusa lohpeguovlluide čázádagaid guovdu).

